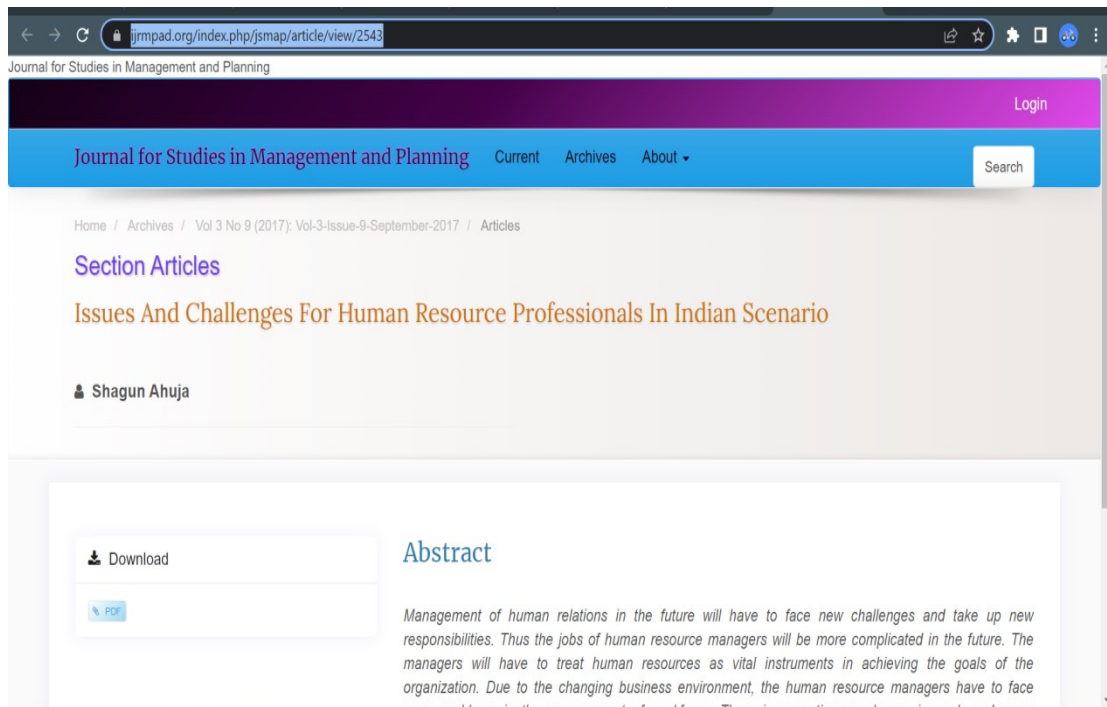
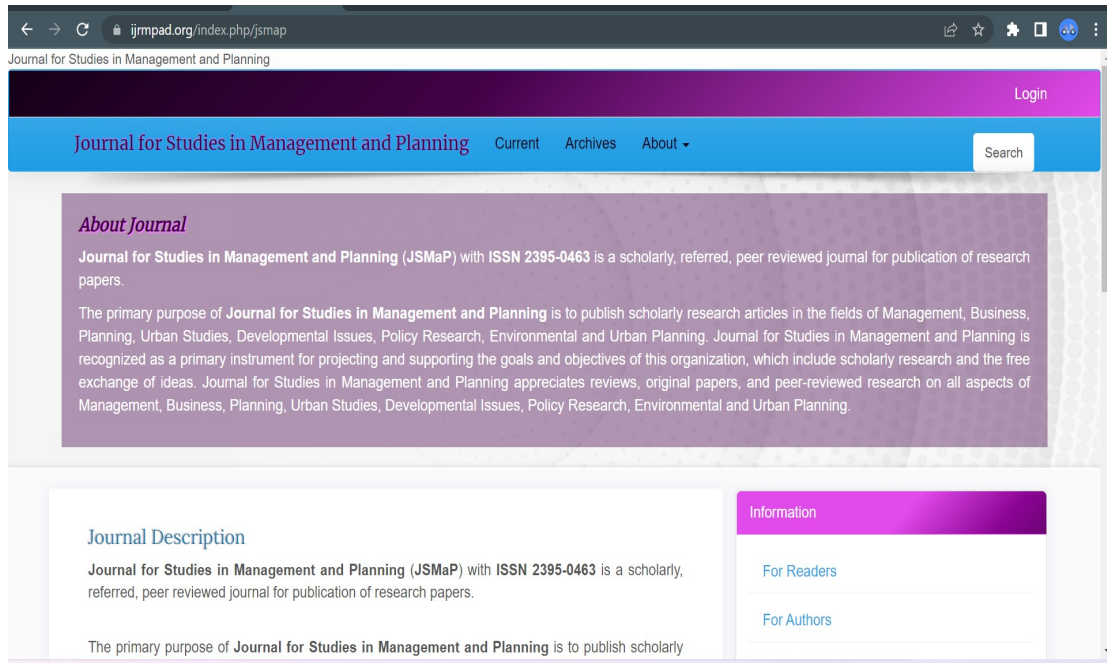


Session: 2017-18

Criteria 3.3.2: Number of research papers per teachers in the Journals notified on UGC website during the last five years

Proofs to link of Journals

1	Issues and Challenges For HR Professional in Indian Scenario	Shagun Ahuja	Commerce	Journal of Studies in Management and Planning	2017	2395-0463	<a href="https://ijrmpad.org/index.php/jsmap">https://ijrmpad.org/index.php/jsmap</a>	<a href="https://ijrmpad.org/index.php/jsmap/article/view/2543">https://ijrmpad.org/index.php/jsmap/article/view/2543</a>
---	--	--------------	----------	---	------	-----------	---	---



2	Cashless Transaction and Indian Business	Naib Singh	Commerce	Journal for Studies in Management and Planning	2017	2395-0463	https://ijrmpad.org/index.php/jsmap	https://ijrmpad.org/index.php/jsmap/article/view/2538
---	--	------------	----------	--	------	-----------	-------------------------------------	---

The screenshot shows the homepage of the Journal for Studies in Management and Planning. The browser address bar displays 'ijrmpad.org/index.php/jsmap'. The page features a purple navigation bar with 'Login' and a blue header with the journal title and navigation links for 'Current', 'Archives', and 'About'. A search box is located on the right. The main content area includes an 'About Journal' section with the following text: 'Journal for Studies in Management and Planning (JSMaP) with ISSN 2395-0463 is a scholarly, referred, peer reviewed journal for publication of research papers. The primary purpose of Journal for Studies in Management and Planning is to publish scholarly research articles in the fields of Management, Business, Planning, Urban Studies, Developmental Issues, Policy Research, Environmental and Urban Planning. Journal for Studies in Management and Planning is recognized as a primary instrument for projecting and supporting the goals and objectives of this organization, which include scholarly research and the free exchange of ideas. Journal for Studies in Management and Planning appreciates reviews, original papers, and peer-reviewed research on all aspects of Management, Business, Planning, Urban Studies, Developmental Issues, Policy Research, Environmental and Urban Planning.' Below this is a 'Journal Description' section with similar text. On the right, there is an 'Information' sidebar with links for 'For Readers' and 'For Authors'.

The screenshot shows the article page for 'Cashless Transaction and Indian Business' by Naib Singh. The browser address bar displays 'ijrmpad.org/index.php/jsmap/article/view/2538'. The page has a purple navigation bar with 'Login' and a blue header with the journal title and navigation links. The breadcrumb trail reads: 'Home / Archives / Vol 3 No 9 (2017): Vol-3-Issue-9-September-2017 / Articles'. The article title 'Cashless Transaction and Indian Business' is displayed in orange, followed by the author's name 'Naib Singh'. Below the title is a 'Download' button with a PDF icon. The 'Abstract' section begins with the text: 'Cashless transactions include the transactions which are performed without physical form of currency. Currency includes paper notes and coins. While making cashless transactions we make the use of various digital ways for making and receiving the payments. Government of India has launched the Vision-2018 for encouraging the use of electronic payments. This programme aims to includes all the sections of the country that to less Cash exists can be achieved. A lot of time, energy and resources (Money) can be'. The Windows taskbar at the bottom shows the system tray with the date '09-04-2022' and time '13:27'.

3	A Study of Stress Management by Working Women	Shweta Garg	Commerce	Global Journal For Research Analysis	2018	2277-8160	<a href="https://www.worldwidejournals.com/global-journal-for-research-analysis-GJRA/article/a-study-of-stress-management-by-working-women/ODM4Ng==/?is=1">https://www.worldwidejournals.com/global-journal-for-research-analysis-GJRA/</a>	<a href="https://www.worldwidejournals.com/global-journal-for-research-analysis-GJRA/article/a-study-of-stress-management-by-working-women/ODM4Ng==/?is=1">https://www.worldwidejournals.com/global-journal-for-research-analysis-GJRA/article/a-study-of-stress-management-by-working-women/ODM4Ng==/?is=1</a>
---	---	-------------	----------	--------------------------------------	------	-----------	---	---

**GJRA**  
GLOBAL JOURNAL FOR RESEARCH ANALYSIS

PRINT ISSN NO 2277 - 8160  
IF OF GJRA: 5.956 (SJIF)  
PEER REVIEW, INTERNATIONAL JOURNAL  
JOURNAL DOI : 10.36106/GJRA

Wednesday, Apr,13<sup>th</sup>, 2022  
1:34:05 PM  
gjra@worldwidejournals.com  
+91 88 66 00 3636  
Publishes on 15<sup>th</sup> Day Of The Month

HOME ABOUT US EDITORIAL BOARD AUTHOR GUIDELINES INDEXING & ABSTRACTING PAST ISSUES PUBLICATION ETHICS CONTACT US

UPDATES **MEDICAL COUNCIL OF INDIA (MCI) VALID PUBLICATION AS PER FEBRUARY 2020 GAZETTE** [CLICK HERE](#)

**G - GLOBAL  
J - JOURNAL FOR  
R - RESEARCH  
A - ANALYSIS**

Upload your Article  
Author Guidelines  
Download

Volume : VII, Issue : I, January - 2018

**A STUDY OF STRESS MANAGEMENT BY WORKING WOMEN**

Shweta Garg

Abstract :

*Modern life is full of stress. As organizations become more complex, the potential for and the amount of stress increases. Urbanization, industrialization, and the increase in scales of operations are causing increasing stress. These are the inevitable consequences of socio-economic complexities. People feel stressed as they can no longer have complete control over what happens in their life. And this situation is more complicated for working women because on the one side they have to look after family, kids, and elders in the family, do household chores and on the other hand they have to cope up with official work deadlines, work pressure, office politics. Working women population is also increasing day by day.*

*So the researcher feels the need to study how the modern working women are combating the stress created by work life as well as personal life. In this paper researcher has tried to give some suggestions also to overcome the stress.*

Keywords :

Stress working Eustress stressor psychological harassment stress management

Article: [Download PDF](#) DOI : <https://www.doi.org/10.36106/gjra>

Cite This Article:

Shweta Garg, A STUDY OF STRESS MANAGEMENT BY WORKING WOMEN, GLOBAL JOURNAL FOR RESEARCH ANALYSIS : VOLUME-7, ISSUE-1, JANUARY-2018

4	Funding The Empire: Haryana's Financial Contribution to the Great War	Atul Yadav	History	Academic Discourse	2018	2278-3296 Print 2349-4441 Online	https://indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:adi&type=home	https://indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:adi&volume=7&issue=1&article=003
---	---	------------	---------	--------------------	------	----------------------------------	--	---

The screenshot shows the homepage for the journal 'Academic Discourse' on the IndianJournals.com website. The page includes a navigation menu with options like Home, About us, My Profile, Registration, Products, Article Submission, Usage Statistics, Price List 2022, Contact Us, Tutorial, and Login/Register. A search bar is present with the text 'Email id' and a 'Log In' button. The main content area displays the journal's details: Publisher: S A Jain College, Print ISSN: 2278-3296, Online ISSN: 2349-4441, Number of issues per year: 2, Print frequency: Half-Yearly, and Month(s) of publication: June and December. A description of the journal is provided, along with a list of indexing services (SJIF, Google Scholar, EBSCO, etc.) and subscription rates for the year 2022. The page also features a 'Current Issue' button and a 'Click here to Subscribe now' link.

The screenshot shows the article page for 'Funding the Empire: Haryana's Financial Contribution to the Great War' on the IndianJournals.com website. The page includes a navigation menu with options like Home, About us, My Profile, Registration, Products, Article Submission, Usage Statistics, Price List 2022, Contact Us, Tutorial, and Login/Register. A search bar is present with the text 'Email id' and a 'Log In' button. The main content area displays the article's title, author (Dr. Yadav Atul), and publication details (Year: 2018, Volume: 7, Issue: 1). The abstract and keywords are provided. The abstract discusses Haryana's financial contribution to the Great War, and the keywords include Material, Money, Manpower, Loyalty, Imperial Relief Fund, War Relief Fund, Viceroy, Class, European, Magistrate, Rai Sahab, Liberal, Landlord, Zamindar, Peasant. The page also features a 'Buy Now' button and a 'PDF' button.

5	Ionization process of fluorine atom by a semi empirical formula	Sushma	Physics	International Research Journal of Management Science and Technology	2017	2250 – 1959(Online) 2348 – 9367 (Print)	http://www.irjms.com/	http://www.irjms.com/abstractview/6195
---	---	--------	---------	---	------	---	-----------------------	--

The screenshot shows the homepage of the International Research Journal of Management Science and Technology. The header includes the journal's name, ISSN numbers (2250-1959 online, 2348-9367 print), and the DOI (10.32804/IRJMST). Below the header is a navigation menu with options like Home, About Us, Impact Factor, Issue, Publication, Search, Review Board, Faqs, Contact Us, Subscription, and Awards. A large banner image features a hand holding a glowing globe with various icons. A 'Bank Details' button is visible on the right side of the banner. Below the banner is a 'Features' section.

The screenshot displays the abstract page for the article 'IONIZATION PROCESS OF FLUORINE ATOM BY A SEMI EMPIRICAL FORMULA'. The page includes a sidebar with 'Global Awards' information, a 'Research Gateway' section with a 'Need Help in Content editing, Data Analysis.' notice, and a 'Book Publishing' advertisement. The main content area contains the article title, authors (SUSHMA, PRAVEEN BHATT, S.P. GUPTA, PARMJEET KAUR), volume and issue information (Vol - 8, Issue - 8), page numbers (191-196), and the DOI (https://doi.org/10.32804/IRJMST). The abstract text describes the study of sulfur atom scattering fragmentation. A 'References' section is also present, with a note that contents are provided by authors. The right sidebar lists 'Recently Published Articles' with titles and years.

6	Scattering ionization cross section of sodium atom by electron impact etching	Sushma	Physics	International Research Journal of Management Science and Technology	2017	2250 – 1959(Online) 2348 – 9367 (Print)	http://www.irjmst.com/	http://www.irjmst.com/abstractview/6194
---	---	--------	---------	---	------	---	------------------------	---

The screenshot shows the homepage of the International Research Journal of Management Science and Technology. At the top, there is a navigation bar with various menu items: Home, About Us, Impact Factor, Issue, Publication, Search, Review Board, Faqs, Contact Us, Subscription, and Awards. The main header includes the journal's name, ISSN numbers (2250 - 1959 online, 2348 - 9367 print), and the DOI (10.32804/IRJMST). Below the header, there is a search bar labeled 'Search by Author Name' and a large banner image with a hand pointing towards digital icons. A 'Bank Details' button is visible on the right side of the banner.

### Features

This screenshot displays the abstract page for the article 'SCATTERING IONIZATION CROSS SECTION OF SODIUM ATOM BY ELECTRON IMPACT ETCHING'. The page features a 'Research Gateway' section with a star rating and download statistics. The abstract text describes the study of ionization cross-sections of a Sodium atom. The authors listed are SUSHMA, PRAVEEN BHATT, S.P. GUPTA, and RAVI KUMAR SACHDEVA. The article is from Volume 8, Issue-10, pages 247-254 (2017). On the right side, there is a 'Recently Published Articles' section listing several articles from 2022. The page also includes a 'Global Awards' sidebar and a 'Faculty Development' section.

7	After Experience: Body, Trauma, Memory and Forgetting	Anju Jagpal	English	Conifers Call: Shimla Journal of Poetry and Criticism	2018	0975-5365	https://coniferpublications.wordpress.com/about/
---	---	-------------	---------	---	------	-----------	--

← → ↻ coniferpublications.wordpress.com/archive/ 🔍 ⭐ ⚙️ 📱 🔊

 Create your website with WordPress.com Get started



# Archive

- Home
- About
- Archive
- Books
- Feedback

**On Edges**

When the ice starts to shiver  
all across the reflecting basin  
or water-lily leaves  
dissert a simple surface  
the word 'drowning' flows through me.  
You built a glassy floor  
that held me  
as I learned to fish for old  
books and booted tin cans,  
stems lashing out like ties of  
silk dressing-gowns  
archangels of lake-light  
gripped in mud.

Now you hand me a torn letter.  
On my knees, in the ashes, I could never  
fit these ripped-up flakes together.  
In the text I am still piecing  
what syllables I can



ISSN 0975-5365

Vol. 10 No. 1 Spring 2018

Conifers Call: Shimla

Privacy & Cookies: This site uses cookies. By continuing to use this website, you agree to their use.  
To find out more, including how to control cookies, see here: [Cookie Policy](#)

Close and accept

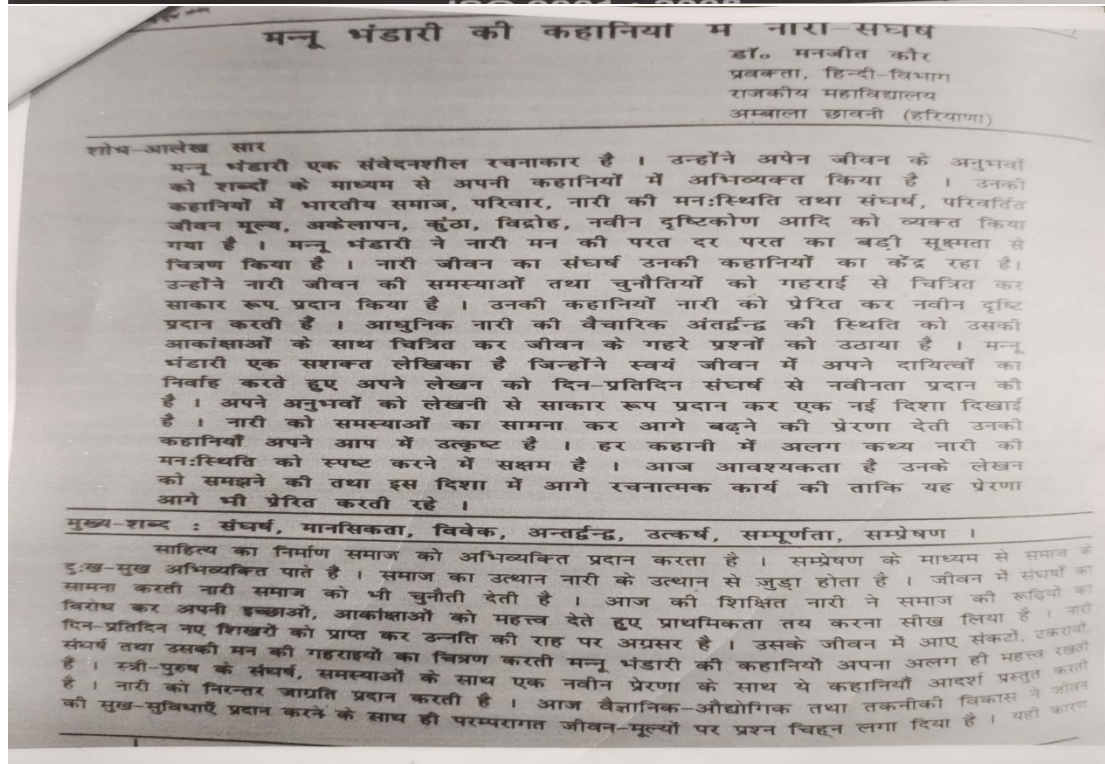
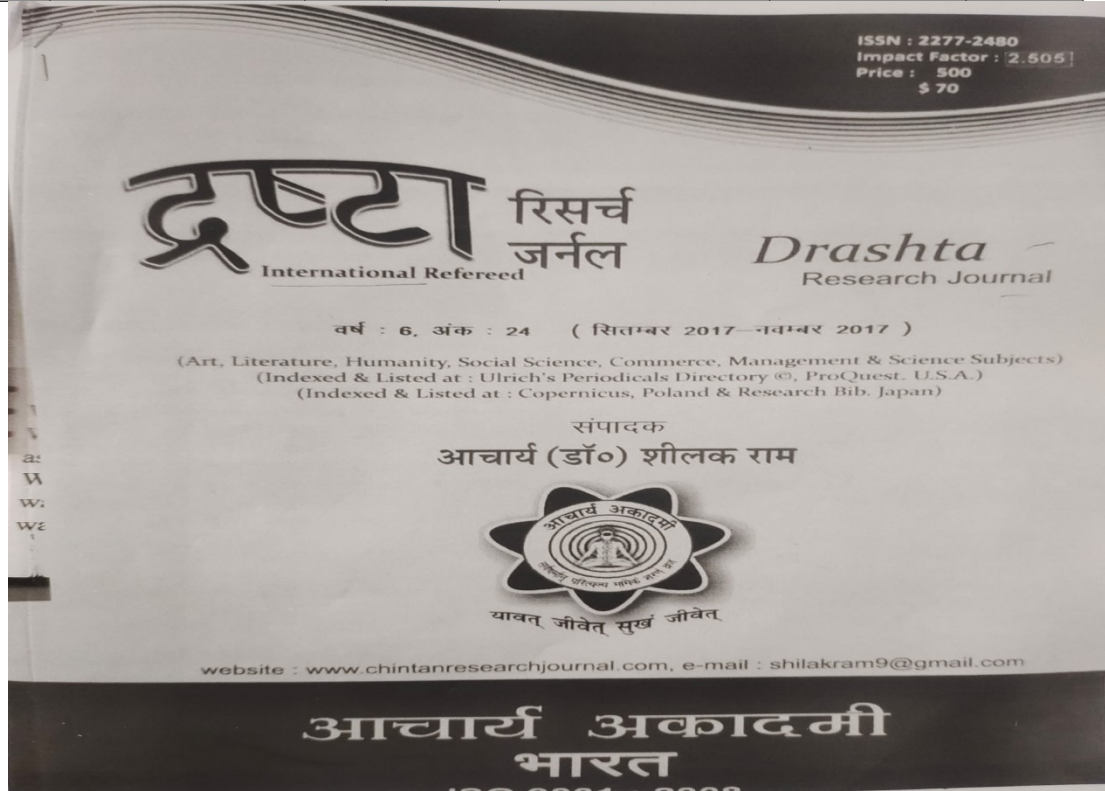
The roads on that machine  
could cut you to ribbons

Shimla Journal of Poetry and Criticism

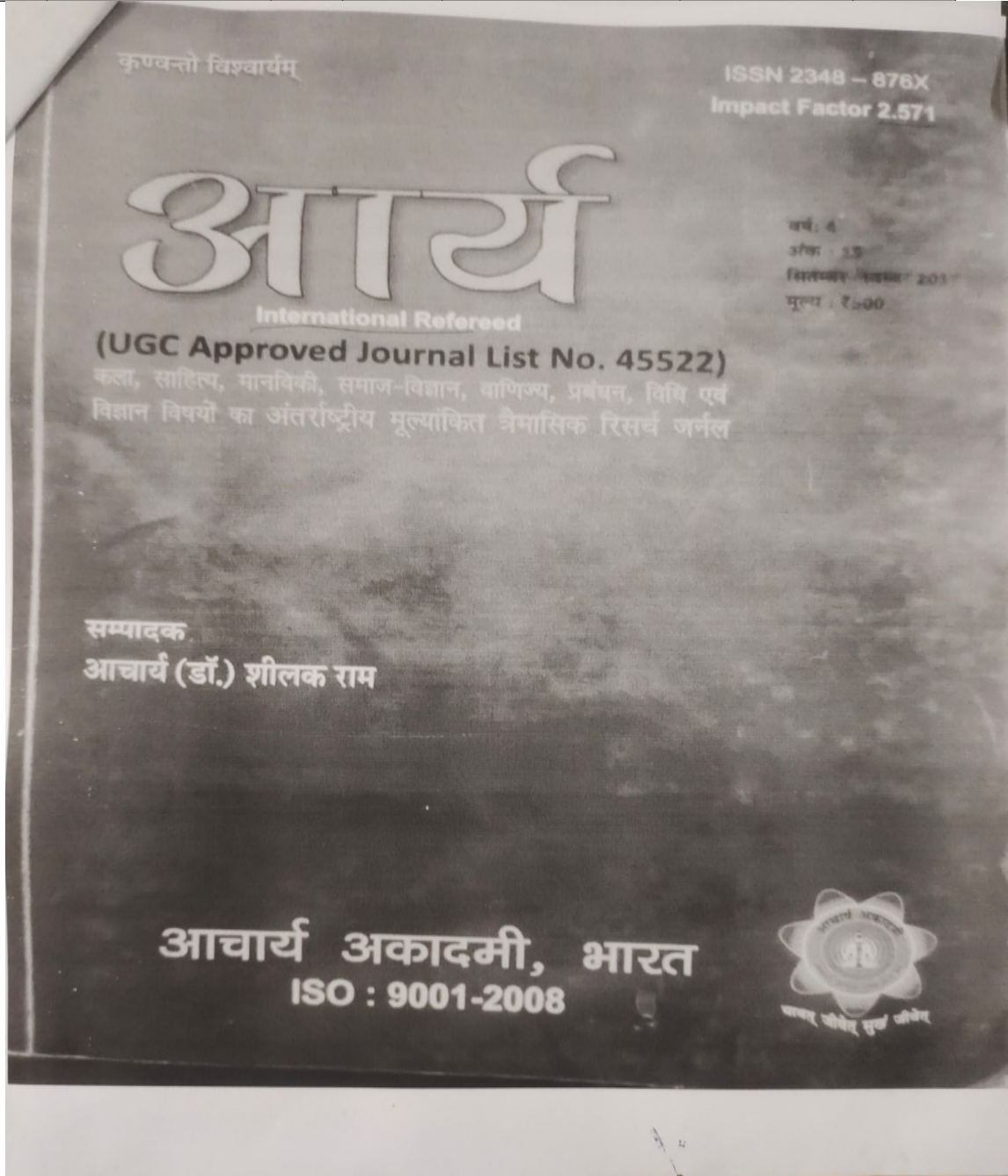


8	A Study Relating To Diversion of Agricultrual Credit	Ajit Singh	Commer ce	International Journal of Economics, Commerce and Research	2017	(P): 2250-0006; ISSN (E): 2319-4472	http://www.tjprc.org/view-archives.php?keyword=&jtype=2&from_date=&to_date=&journal=41	http://www.tjprc.org/publishpapers/2-41-1509445224-1.IJECRDEC20171.pdf
---	--	------------	-----------	---	------	-------------------------------------	--	--

9	मन्नू भंडारी की कहानियों में नारी-संघर्ष	Manjreet Kaur	Hindi	द्रष्टा	2017	2277-2480
---	--	---------------	-------	---------	------	-----------



10	अमृतलाल नागर के उपन्यासों में यथार्थ बोध	Manj eet Kaur	Hindi	आर्य	2017	2348- 876X
----	---	---------------------	-------	------	------	---------------



## अमृतलाल नागर के उपन्यासों में यथार्थ बोध

डॉ. मनजीत कौर  
प्रवक्ता, हिन्दी-विभाग  
राजकीय महाविद्यालय  
अम्बाला छावनी (हरियाणा)

### शोध-आलेख सार

बहुमुखी प्रतिभा के धनी अमृतलाल नागर जी ने गंभीर साधना तथा परिश्रम के साथ जीवन के यथार्थ को अपने उपन्यासों में चित्रित किया है। उन्होंने समाज में दो देखा, अनुभव किया, जिया, भोगा उन्हीं पल-पल के चुने हुए कर्णों को लेखनीबद्ध किया है। उनके उपन्यासों के विषय यथार्थ जीवन के पदचिह्न प्रतीत होते हैं। उन्होंने सामाजिक सोद्देश्यता से प्रेरित होकर जन के दुःख-दर्द का यथार्थ वर्णन अपने उपन्यासों में किया है। उन्होंने जीवन की जटिलताओं, मानवीय विवशताओं का वैज्ञानिक निरूपण किया है। उन्होंने मानव-मन का गहराई से विश्लेषण कर उसको अभिव्यक्ति प्रदान की है। उनके उपन्यासों में हमें नवीन मूल्य दृष्टि, जीवन का सच्चा-सही रूप देखने को मिलता है। जिसमें युवा पीढ़ी का विद्रोह, दिशाहीनता, नारी को पराधीनता, अवैध संबंध, अंतर्जातीय विवाह, अनमेल विवाह, समाज की विभिन्न समस्याएँ आदि प्रमुखता से वर्णित हैं। वे स्वस्थ तथा संतुलित संबंधों में ही मानव का विकास दर्शाते प्रतीत होते हैं। उनका व्यक्तित्व लोकहिबकारी रहा है। वे नैद तथा समुद्र के समान ही व्यक्ति तथा समाज को परस्पर एक-दूसरे का पूरक मानते हैं। उनकी यथार्थपरक दृष्टि लोक-कल्याण की परिचायक है।

मुख्य-शब्द : समसामयिका, उत्पीड़न, दृष्टिकोण, लोकमंगल, कल्याण, समाहार शक्ति, मूल्य, मानवता, व्यापकता।

अमृतलाल नागर जी एक सशक्त साहित्यकार हैं। उन्होंने आज की बदलती परिस्थितियों तथा दम घोटने वाले वातावरण में मानव जीवन में आए बिखराव का यथार्थ चित्रण अपने उपन्यासों में किया है। नैद और समुद्र, अमृत और विष, मानस का हंस, सुहाग के नुपूर, नाच्यो बहुत गोपाल, खंजन नयन आदि उनके प्रमुख उपन्यास हैं। उनके चेतनापरक उपन्यास हिन्दी साहित्य की अमूल्य धरोहर हैं। नागर जी कर्मशील तथा परिश्रमी व्यक्ति को ही सफलता का हकदार मानते हैं-

‘जट-चेहनमय, अमृत-विषमय, अन्धकार-प्रकाशमय जीवन में न्याय के लिए कर्म करना ही गति है। मुझे जीना ही होगा, कर्म करना ही होगा। यह बंधन ही मेरी मुक्ति है। इस अंधकार में प्रकाश पाने के लिए मुझे जीना है।’

अमृतलाल नागर जी व्यावहारिक तथा यथार्थ की बखूबी सपझ रखते हैं। वे आशा तथा विश्वास से परिपूर्ण संबेदनशील व्यक्तित्व के धनी, कर्म की निरन्तरता को महत्त्व देते हैं। वे व्यक्ति तथा समाज के समन्वय को महत्त्व देते हैं-

11	ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਬੰਧ	Neel am Rani	Punjabi	Hindu	2017	2348-0114
----	--	--------------	---------	-------	------	-----------



(International Refereed)  
Impact Factor 2.632

ਹਿੰਦੂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤ੍ਰੈਸਾਹਿਕ ਸ਼ਾਬਦ-ਪਤ੍ਰਿਕਾ

ਕੰਮਾਂ:4, ਅੰਕ:16 (ਅਗਸਤ-ਅਕਤੂਬਰ, 2017) (ਪ੍ਰ.ਸੰ. 275-278) (ISSN 2348-0114)

**ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਬੰਧ**

ਡਾ. ਨੀਲਮ ਰਾਣੀ  
ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ  
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ  
ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ

ਸ਼ੁੱਧ ਆਲੋਚਨਾ

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਪਏ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਤੇ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਬਿੰਬ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਸਦੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਏ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ : ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀਵਨ, ਮਾਨਸਿਕਤਾ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਕਲਾਤਮਕਤਾ ।

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਇਸਤਰੀ ਨਾਵਲਕਾਰਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਔਰਤ ਹੈ। ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਬੜੇ ਹੀ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦੇ ਇਰਧ-ਗਿਰਧ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਔਰਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦਾ ਜੇਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤੇ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਬੇਬਾਕ ਹਨ। ਇਹ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਟਿਵਾਣਾ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਸਾਊ, ਸਸੀਲ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਸਮਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਜੋਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੱਸਤ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ, ਧੀਆਂ-ਇਹਨਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਔਰਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨੀ ਹਨ।

ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਤੇ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਬਿੰਬ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਸਦੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਕ ਸੁਝਾਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਟਿਵਾਣਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਪੇਪਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਟਿਵਾਣਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ ਦਾ ਬਿੰਬ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਕਰਕੇ ਸਦੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਝਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਥੀਮ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਅਵਾਰਡ ਨਾਲ ਪੁਰਸਕਾਰਿਤ ਨਾਵਲ 'ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ' ਮੇਰੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਮੇਰੇ ਸਮੂਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਭਾਨੋ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਭਾਨੋ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਵਲ ਵਿਚਲੀ ਨਾਇਕਾ ਭਾਨੋ ਨਾਵਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਭੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, "ਕੱਚੇ ਪੱਕੇ ਘਰਾਂ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ।" ਪਿੰਡ ਦਾ ਕੱਚੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਪੱਖੋਂ ਮਜਬੂਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਪੱਖੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੱਚੇ ਪੱਕੇ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਘਰ ਨਰੈਣ ਅਮਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 50ਵੇਂ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਆਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਆਈ ਇਕ ਔਰਤ ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ 27-28 ਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਮੂੰਹ ਜੋੜ-ਜੋੜ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੇ ਬਗੈਰ ਉਸ ਨੂੰ